

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2016 m. liepos 5 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Audriaus Bakavecko (pranešėjas), Arūno Dirvono, Irmanto Jarukaičio (kolegijos pirmininkas), Dainiaus Raižio ir Veslavos Ruskan, sekretoriaujant Violetai Tamošiūnaitei, dalyvaujant pareiškėjai Lietuvos Respublikos Seimo narei Dangutei Mikutienei, pareiškėjų atstovui advokatui Gintarui Kalinauskui, atsakovo Sveikatos apsaugos ministerijos atstovams Nerijai Kuprevičienei, Vytautui Usoniui ir Aleksandrui Naujūnui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo norminę administracinę bylą pagal pareiškėjų Lietuvos Respublikos Seimo narių Dangutės Mikutienės, Gintaro Tamošiūno, Vitalijaus Gailiaus ir Aurelijos Stancikienės pareiškimą ištirti, ar Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. V-313 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 94 punktas (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.25 straipsnio 1 ir 2 dalims, Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 11 straipsnio 1 ir 5 dalims, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 3 punktui, 14 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punkte įtvirtintam įstatymo viršenybės principui ir 6 straipsnio 2 daliai, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 5 straipsnyje įtvirtintam lygių galimybių principui, konstituciniam asmenų lygiateisiškumo ir konstituciniam teisinės valstybės principams; taip pat, ar Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-951 „Dėl Statistinės apskaitos formos Nr. 027-1/A „Vaiko sveikatos pažymėjimas“ patvirtinimo“ patvirtintų Statistinės apskaitos formos Nr. 027-1/A „Vaiko sveikatos pažymėjimas“ pildymo taisyklių 9 punkto (2015 m. lapkričio 26 d. įsakymo Nr. V-1336 redakcija) nuostatos neprieštarauja Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 straipsnio 2 ir 3 daliai, 10 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 straipsnio 1 daliai.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I.

I. Lietuvos Respublikos Seimo nariai Dangutė Mikutienė, Gintaras Tamošiūnas, Vitalijus Gailius ir Aurelija Stancikienė (toliau – ir pareiškėjai, Seimo nariai) 2015 m. gruodžio 30 d.

bet ir kišdamasis į kitos valdymo šakos sritį dėl vaikų ugdymo programų. Įsakyme Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) nėra nurodytas įstatymas, kuriuo vadovaujantis ar kurio pagrindu buvo priimtas įsakymas, ribojantis sveikatos paslaugų suteikimą bei iš anksto nustatantis gydymo sąlygas ir draudimus dėl sveikų vaikų priėmimo į ugdymo įstaigas.

4. Pareiškėjai pažymi, kad 2014 m. sausio 3 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras priėmė įsakymą Nr. V-8 „Dėl Nacionalinės imunoprofilaktikos 2014-2018 metų programos patvirtinimo“, kuriuo buvo patvirtinta Nacionalinė imunoprofilaktikos 2014-2018 metų programa (toliau – ir Programa). Programoje nurodomas nacionalinių skiepimų kalendorius yra rekomenduojamas, tačiau būtinas tėvų (ar) globėjų sutikimas vaiką skiepyti. Kadangi ši prevencinė priemonė yra rekomendacinio pobūdžio ir jai būtinas tėvų ar globėjų sutikimas, kyla klausimas, ar Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punktą yra suderintas su Programos 14 punktu ir užtikrina nuoseklų teisinį reguliavimą. Pažangiose ir išsivysčiusiose šalyse – Anglijoje, Danijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Islandijoje, Airijoje, Olandijoje, Norvegijoje, Vokietijoje, Estijoje – nėra privalomų vakcinų.

5. Pareiškėjų manymu, Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punktą prieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 2.25 straipsnio 1 ir 2 dalims, kadangi nors ir skiepijimas nėra privalomas ir negali sukurti jokių teisinių pasekmių, tačiau neduodant tėvams sutikimo, jie praranda galimybę ugdyti vaikus ugdymo įstaigose, taip paneigiant CK 2.25 straipsnyje įtvirtintą asmens teisę į kūno neliečiamumą ir vientisumą.

6. Pareiškėjai taip pat abejoja, ar Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punktą neprieštarauja Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo (toliau – ir Užkrečiamųjų ligų įstatymas) 11 straipsnio 1 ir 5 dalimis, numatančiomis, kad imunoprofilaktika gali būti taikoma asmenims tik jų sutikimu, išskyrus kituose teisės aktuose numatytus atvejus, bei visuotinė imunoprofilaktika gali būti taikoma tik šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbus teritoriją karantina. Akivaizdu, kad įstatymas reikalauja tokias priemones taikyti tik esant asmens sutikimui, ar apibrėžus tokius atvejus, kaip susijusius su grėsme visuomenės sveikatai, tačiau nepaneigiant asmens teisių ir laisvių principo įgyvendinimo. Pareiškėjai kelia klausimą, ar Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punktą *a priori* numatantis, kad neskiepyti vaikai negali būti priimti į ugdymo įstaigą, yra proporcingas ir reikalingas siekiamiems tikslams įgyvendinti. Imunoprofilaktika yra ne vienintelė priemonė padidinti žmonių atsparumą užkrečiamosioms ligoms. Be to, turi būti aiškios grėsmės, kad būtų vykdoma visuotinė imunoprofilaktika ir ribojama ugdymo įstaigų veikla ir vaikų ugdymo procesas.

7. Kaip jau buvo minėta, pagal Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punktą nuo tymų, raudonukės ir poliomieliito nepaskiepytas vaikas, nesant skiepų kontraindikacijų, į ugdymo įstaigą nepriimamas. Pareiškėjai teigia, jog vaikas, nepaskiepytas nuo kokliušo, bus priimtas į įstaigą (susirgimų atveju 2012 m. – 154), o vaikas, nepaskiepytas, pvz., nuo tymų (susirgimų kuriais per 2003-2012 metų laikotarpį nebuvo užfiksuota), nepateks į ugdymo įstaigą. Pažymi, jog yra žymiai grėsmingesnių susirgimų (pvz., kokliušas, hepatitas B), kurie kelia realią grėsmę vaikų sveikatai.

8. Pareiškėjai mano, kad Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punkto nuostatos prieštarauja Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo (toliau – ir Pacientų įstatymas) 1 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 14 straipsnio 2 dalies nuostatomis bei negarantuoja paciento teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą. Būtent Konstitucijos ir įstatymų saugomos vertybės, tokios kaip teisė į privatų gyvenimą, teisė į asmens neliečiamumą, teisė į švietimą, sveikatos apsaugos ministro įsakymu yra iškreipiamos, nes tėvai savo sveikų vaikų negali leisti į ugdymo įstaigas arba turi priverstinai skiepyti savo vaikus, t. y. ribojant jų valdžią ir galimybę laisvai pasirinkti sveikatos paslaugas ar jų nesirinkti, įpareigojant rinktis tik vieną imuniteto didinimui skirtą priemonę. Konstitucinių vertybių ir teisių ribojimas negalimas poįstatyminiu aktu.

remiama visuomenės raidos sritimi. Taip pat toks teisinis reguliavimas sukuria sąlygas, kad vaikai, jau pradėję lankyti ugdymo įstaigas iki įsakymo įsigaliojimo, jas lankys, o kiti nebus priimami.

12. Pareiškėjai mano, kad įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punkto nuostatos riboja tėvų valdžios turinį ir, net nesant įstatyminio reguliavimo, riboja tėvų galimybes laisvai rinktis ugdymo įstaigas ir būti atsakingiems už savo vaikų sveikatą bei laisvai rinktis sveikatos priežiūros paslaugas ar jų pobūdį. Toks reguliavimas prieštarauja CK 3.165 straipsnio nuostatai, jog tėvai turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis būti atsakingais už savo vaikų sveikatą bei auklėjimą. Toks reguliavimas taip pat iškreipia CK 3.155 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatų įgyvendinimą ir riboja tėvų asmenines teises ir pareigas laisvai ir neribotai rinktis sveikatos priežiūros paslaugas. Jeigu manoma, kad reikalingos papildomos sąlygos ar ribojimai tėvų priežiūrai vaikų sveikatos srityje, tai turi būti reguliuojama įstatymais arba turi būti įstatyminis pagrindas tokiam reguliavimui.

13. Pareiškėjai remiasi Konstitucijos 28 straipsniu, 29 straipsniu ir 38 straipsnio 1 dalimi, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – ir Konstitucinis Teismas) išaiškinimais dėl asmens teisių apribojimo (žr., pvz., 1997 m. vasario 13 d. nutarimą, 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimą), dėl teisės aktų hierarchijos (žr., pvz., 2005 m. sausio 19 d. nutarimą, 2007 m. gegužės 5 d. nutarimą ir kt.). Pažymi, kad įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punkto nuostatos akivaizdžiai konkuruoja su Švietimo įstatymo saugomomis vertybėmis bei iškreipia ne tik ugdymo procesą, bet ir sveikatos paslaugų teikimą, sąlygas bei laisvą tėvų pasirinkimą dėl vaikų sveikatos priežiūros sąlygų ir būdų.

14. Pareiškėjai taip pat vadovaujasi Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalimi, Konstitucinio Teismo išaiškinimais dėl žmogaus teisės į privatumą (žr., pvz., 2002 m. spalio 23 d. nutarimą, 2003 m. kovo 24 d. nutarimą), Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika dėl viešojo administravimo subjektų pareigos veikti aukštesnės galios teisės aktais suteiktos kompetencijos ribose (žr., pvz., 2006 m. liepos 28 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. I⁴⁴-4/2006, 2007 m. lapkričio 23 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. I³⁸-15/2007 ir kt.), Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. birželio 26 d. sprendimu *Kurič ir kiti prieš Slovėniją* (pareiškimo Nr. 26828/06) dėl nediskriminavimo principo ir kt.

II.

15. Rengiantis nagrinėti norminę bylą teismo posėdyje, buvo gautas atsakovo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – ir atsakovas) atsiliepimas, kuriame prašoma pareiškėjų pareiškimą atmesti kaip nepagrįstą.

16. Atsakovas dėl įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punkto atitikties Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punkte įtvirtintam įstatymo viršenybės principui ir 6 straipsnio 2 daliai nurodo, kad Ministerija neviršijo savo, kaip viešojo administravimo subjekto, įgaliojimų, nustatydamą ginčijamą teisinį reglamentavimą. Ministerija, kaip viešojo administravimo subjektas, turi įstatymų leidėjo jai suteiktą kompetenciją priimti sprendimus – teisės aktus, nustatančius privalomojo pobūdžio teisės normas visuomenės sveikatos priežiūros srityje, nagrinėjamu atveju – pagrindinius įstaigų, įmonių ar grupių, kurios vykdo ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programas, ugdymo proceso organizavimo sveikatos saugos reikalavimus. Atkreipia dėmesį, kad įsakymas Nr. V-313 priimtas remiantis Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo (toliau – ir Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas) 36 straipsnio 1 dalimi. Pareiškėjų teiginiai dėl viršytų Ministerijos įgaliojimų atmestini kaip nepagrįsti. Vadovaujasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 13 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-7-24/2004. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 26 straipsnio 3 dalį, Ministerijai vadovauja ministras, kuris sprendžia ministerijos kompetencijai priklausančius klausimus, užtikrina Lietuvos Respublikos įstatymų įgyvendinimą, priima ir pasirašo įsakymus bei užtikrina jų vykdymo kontrolę. Valdymo sritys, už kurias yra atsakingas sveikatos apsaugos ministras, yra nustatytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarime Nr. 330. Vadovaujantis Sveikatos apsaugos ministerijos nuostata, patvirtintų Lietuvos Respublikos

2 dalies 3 punktui ar 14 straipsnio 2 daliai. Pažymi, kad sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtinta nuostata niekaip nepažeidžia paciento privataus gyvenimo neliečiamumo teisės, kadangi Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punktas nustato ugdymo proceso organizavimo sveikatos saugos reikalavimus. Minėtas punktas nenustato privalomo vaikų skiepavimo, todėl sprendimą turi teisę priimti vaiko tėvai ar kiti atstovai. Pagal Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo 36 straipsnio 1 dalyje nustatytą reguliavimą siekiama užtikrinti, kad ikimokyklinio ugdymo mokyklose ir bendrojo lavinimo mokyklose būtų sudarytos sąlygos vaikų sveikatai išsaugoti ir stiprinti, vaikų sveikatos priežiūrai užtikrinti. To paties straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose nurodyta, kad vaikų sveikatos sauga įgyvendinama užtikrinant visiems vaikams tinkamą sveikatos priežiūrą, didinant visų vaikų imunitetą užkrečiamosioms ligoms, nuo kurių skiepijama.

20. Dėl Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punkto atitikties Švietimo įstatymo 5 straipsnyje įtvirtintam lygių galimybių principui, konstituciniam asmenų lygiateisiškumo ir konstituciniam teisinės valstybės principams atsakovas išdėsto, jog Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, nustatysiantis privalomą priešmokyklinį švietimą, įsigalios tik 2016 m. rugsėjo 1 d., todėl pareiškėjai neturi jokio teisinio pagrindo teigti, kad 94 punktas prieštarauja Švietimo įstatymui, t. y. toms jo nuostatomis, kurios dar neįsigaliojo. Sveikatos apsaugos ministerija dar iki pareiškėjų nurodomo Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo pagal kompetenciją atliks sveikatos apsaugos ministro priimtų teisės aktų analizę bei, esant pagrindui, atliks atitinkamų norminių teisės aktų pakeitimus, siekiant, kad sveikatos apsaugos ministro nustatomas reglamentavimas atitiktų aukščiausią juridinę galią turinčius teisės aktus. Vadovaujasi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. birželio 18 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. I²⁶¹-16/2013 ir teigia, jog sveikatos apsaugos ministro įtvirtintu reglamentavimu siekiama itin svarbių tikslų, o būtent – apsaugoti socialiai labiau pažeidžiamas asmenų grupes – užtikrinti vaikų sveikatos išsaugojimą, sudaryti sąlygas vaikams augti ir vystytis saugioje bei sveikoje aplinkoje, nurodytomis priemonėmis užtikrinti ir tų vaikų, kurie negali būti skiepjami dėl kontraindikacijų, sveikatos apsaugą, sukurti specifinį imunitetą užkrečiamosioms ligoms, kuris gali būti įgytas po skiepų arba išsivystyti natūraliai persirgus tam tikra užkrečiama liga. Įsakymo Nr. V-313 (2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 redakcija) 94 punktas neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės bei konstituciniam asmenų lygiateisiškumo principui, kadangi priemonės nurodytiems tikslams pasiekti yra proporcingos, taip pat šios priemonės nenustato asmenų teisių ir laisvių varžymo labiau, nei reikia siektiniams tikslams.

21. Atsakovas nurodo, kad pareiškėjai nepateikia argumentų, kuriais remiantis būtų daromos išvados, jog Vaiko sveikatos pažymėjimo pildymo taisyklių 9 punktas galimai prieštarauja ADTAĮ 5 straipsnio 2 daliai, todėl Ministerija neturi galimybės pateikti atsikirtimų į nemotyvuotą pareiškėjų teiginį. Be to, atsižvelgiant į tai, kad duomenų apie sveikatą tvarkymas reglamentuotas specialiose ADTAĮ nuostatose, o būtent ADTAĮ 5 straipsnio 3 dalyje bei 10 straipsnyje, mano, jog minėto punkto atitiktis ADTAĮ 5 straipsnio 2 daliai neturėtų būti vertinama. Nuosekliai vertinant Vaiko sveikatos pažymėjimo pildymo taisyklių nuostatas ADTAĮ 5 straipsnio 3 dalies bei 10 straipsnio 1 dalies nustatyto reglamentavimo prasme, darytina išvada, kad šių taisyklių 9 punktas neprieštarauja nurodytomis ADTAĮ normoms. Dėl Vaiko sveikatos pažymėjimo pildymo taisyklių 9 punkto atitikties Pacientų įstatymo 8 straipsnio 1 daliai pareiškėjai taip pat apsiriboja neargumentuotais, nepagrįstais teiginiais, kurie vertintini kaip subjektyvi pareiškėjų nuomonė. Vaiko sveikatos pažymėjimo pildymo taisyklių 9 punktas neprieštarauja Pacientų įstatymo 8 straipsnio 1 daliai dėl to, kad pacientas (jo atstovas), priimdamas sprendimą dėl jam teiktinų sveikatos priežiūros paslaugų, sutikimą turi išreikšti raštu, kaip tai reglamentuoja pastarojo įstatymo III skyrius. Ministerijos nuomone, paciento (jo atstovo) sutikimas dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikimo apima ne tik sutikimą dėl konkrečios paslaugos gavimo asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančioje įstaigoje, bet kartu tokiu būdu yra išreiškiama ir paciento (jo atstovo) valia dėl informacijos apie paciento gyvenimo faktus, kiek tai susiję su paciento sveikata, rinkimu, tvarkymu. Pacientų įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje yra aiškiai nurodyta, kad pirmiau nurodyta informacija renkama tik su paciento sutikimu. Pagrįsta teigti, jog pacientas (jo atstovas),

yra paskiepytas visais skiepais, kurie yra reikalingi, norint lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas (tymai, raudonukė, poliomieltas) (pavyzdys: paskiepytas visais reikalingais skiepais, norint lankyti ikimokyklinę ugdymo įstaigą; paskiepytas tik nuo tymų ir raudonukės; nepaskiepytas nė vienu iš reikalingų skiepų, norint lankyti ikimokyklinę ugdymo įstaigą). Jei vaikas nepaskiepytas esant skiepų kontraindikacijoms, tai privaloma nurodyti (pavyzdys: neskiepytas nuo tymų esant kontraindikacijoms)“ atitiktis Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 straipsnio 2 ir 3 daliai, 10 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 straipsnio 1 daliai.

26. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras 2016 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. V-93 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. V-313 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai patvirtinimo“ pakeitė Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymą Nr. V-313 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ ir jį išdėstė nauja redakcija (toliau – ir Higienos norma 75:2016). Nauja redakcija išdėstytos Higienos normos 75:2016 79 punktas įtvirtina, jog „priimant vaiką ugdyti pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą ir vėliau kiekvienais metais vaiko tėvai (globėjai) švietimo teikėjui pateikia vaiko sveikatos pažymėjimą (forma Nr. 027-1/a) [13.9]. Jeigu vaiko sveikatos pažymėjime nurodyta, kad vaikas nepaskiepytas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintą Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių nuo tymų, raudonukės ir poliomieltito nesant skiepų kontraindikacijų, ugdyti pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą toks vaikas nepriimamas“.

27. Atsižvelgdami į ginčijamo teisinio reguliavimo pakeitimus, pareiškėjai 2016 m. gegužės 16 d. pateikė Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui patikslintą pareiškimą, kuriame vietoje Higienos normos 75:2010 94 punkto prašė tirti pakeistojo ir šiuo metu galiojančio – Higienos normos 75:2016 79 punkto – atitiktį aukštesnės galios teisės aktams. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į tai, jog nors šiai norminio administracinių aktų teisėtumo tyrimo bylai aktualus sveikatos apsaugos ministro įsakymas buvo išdėstytas nauja redakcija, byloje prašytosios tirti nuostatos turinys išliko tapatus ir galiojantis, todėl norminio administracinio akto teisėtumo teisena turi būti tęsiama. Atitinkamai byloje toliau, be kita ko, bus tiriama būtent šiuo metu galiojančios poįstatyminio teisės akto nuostatos – Higienos normos 75:2016 79 punkto – atitiktis aukštesnės galios teisės aktams.

28. Pastebėtina ir tai, jog iš Administracinių bylų teisenos įstatymo šešioliktojo skirsnio, nustatančio pareiškimų ištirti norminių administracinių aktų teisėtumą nagrinėjimo tvarką, matyti, kad norminės administracinės bylos nagrinėjimo ribas pirmiausia apibrėžia pareiškėjo pareiškime pateiktas prašymas, jo apimtis, taip pat šį prašymą pagrindžiantys teisiniai argumentai (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I⁶⁶²-11/2013, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. vasario 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-213-552/2015). Nors pareiškėjai konkrečioje byloje Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir prašo tirti viso Higienos normos 75:2016 79 punkto atitiktį aukštesnės galios teisės aktams, iš jų procesinių dokumentų matyti, jog abejonės šios nuostatos teisėtumu kyla ir atitinkamai teisiniai argumentai, pagrindžiantys šias abejonas, yra nukreipti į tą nuostatos dalį, kurioje yra formuluojamas draudimas į ugdymo įstaigas priimti nepaskiepytus vaikus. Likusi nuostatos dalis – taisyklė, jog priimant vaiką į įstaigą ir vėliau kiekvienais metais turi būti pateiktas Vaiko sveikatos pažymėjimas (forma Nr. 027-1/a) [4.5, 4.10] – pareiškėjų kvestionuojama nėra. Atsižvelgdama į tai, išplėstinė teisėjų kolegija šioje byloje tirs Higienos normos 75:2016 79 punkto atitiktį aukštesnės galios teisės aktams ta apimtimi, kuria yra įtvirtinama, jog jeigu vaiko sveikatos pažymėjime nurodyta, kad vaikas nepaskiepytas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintą Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių nuo tymų, raudonukės ir poliomieltito nesant skiepų

specialiomis žiniomis ar specialia (profesine) kompetencija (Konstitucinio Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutarimas). Tačiau (tai savo aktuose taip pat ne kartą yra pabrėžęs Konstitucinis Teismas) jokiomis aplinkybėmis poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti asmens teisės atsiradimo sąlygų, riboti teisės apimtį; poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti ir tokio su žmogaus teisėmis, jų įgyvendinimu susijusių santykių teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytuoju įstatyme (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 5 d. nutarimas).

V.

34. Konstitucijos 21 straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog žmogaus asmuo neliečiamas. Asmens neliečiamumo, kaip teisės saugomos vertybės, turinį sudaro fizinis bei psichinis neliečiamumas (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas, 2012 m. birželio 4 d. nutarimas). Ši teisė į asmens neliečiamybę nėra absoliuti, t. y. ji gali būti ribojama. Tačiau tai gali būti daroma tik įstatymuose nustatytais pagrindais bei tvarka (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas).

35. Minėtąją konstitucinę nuostatą atkartoja Civilinio kodekso 2.25 straipsnio 1 dalis, *inter alia* įtvirtinanti, jog fizinis asmuo neliečiamas. Fizinio asmens neliečiamumas – tai jo teisė pačiam spręsti dėl intervencijos į jo kūną ir teisė reikalauti, kad be jo sutikimo jo kūnui nebūtų taikoma jokia intervencija (Mikelėnas V.; Bartkus, G.; Mizaras, V.; Keserauskas, Š. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2002, p. 75).

36. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) savo ruožtu asmens fizinį ir psichologinį neliečiamumą priskiria privataus gyvenimo sampratai Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 8 straipsnio prasme (žr. pvz., EŽTT 2005 m. birželio 16 d. sprendimą byloje *Storck* prieš *Vokietiją*, pareiškimo Nr. 61603/00, 143 paragrafas). Pasak EŽTT, net menkiausias kišimasis į asmens fizinę neliečiamybę prieš šio asmens valią turi būti laikomas Konvencijos 8 straipsnio laidojamo privataus gyvenimo gerbimo ribojimu (*Ibid.*).

37. EŽTT savo praktikoje taip pat yra akcentavęs, jog fizinė asmens neliečiamybė apima pačius intymiausius asmens privataus gyvenimo aspektus, bei tai, kad net ir pati menkiausia priverstinio pobūdžio medicininė intervencija prilygsta šios teisės ribojimui (žr. EŽTT 2003 m. liepos 22 d. sprendimą byloje *Y.F.* prieš *Turkiją*, pareiškimo Nr. 24209/94, 33 paragrafas, 2012 m. kovo 15 d. sprendimą byloje *Solomakhin* prieš *Ukrainą*, pareiškimo Nr. 24429/03, 33 paragrafas). Laisvė priimti ar atsisakyti konkrečios medicininės procedūros arba pasirinkti alternatyvią gydymo formą yra nepakeičiama laisvo apsisprendimo ir asmens autonomijos principų dalis (žr. EŽTT 2010 m. birželio 10 d. sprendimą byloje *Maskvos Jehovos liudytojai* prieš *Rusiją*, pareiškimo Nr. 302/02, 136 paragrafas). Į laisvo asmens apsisprendimo aprėptį patenka ir galimybė užsiimti veiklomis, kurios gali būti suprantamos kaip fiziškai ar morališkai žalingos ar pavojingos tam asmeniui (žr. EŽTT 2002 m. balandžio 29 d. sprendimą byloje *Pretty* prieš *Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 2346/02, 62 paragrafas). Priverstinis skiepijimas, kaip ne savo noru pasirinkta medicininė procedūra, savo ruožtu prilygsta privataus gyvenimo, apimančio fizinę ir psichologinę asmens neliečiamybę, gerbimo, laidojamo Konvencijos 8 straipsnio 1 dalies, ribojimui (žr. EŽTT 1999 m. liepos 5 d. sprendimą byloje *Matter* prieš *Slovakiją*, pareiškimo Nr. 31534/96, 64 paragrafas, 2002 m. liepos 9 d. sprendimą byloje *Salvetti* prieš *Italiją*, pareiškimo Nr. 42197/98).

38. Tačiau asmens teisė į fizinę neliečiamybę, kaip jo teisės į privatų gyvenimą dalis, nėra absoliuti. Pagal nusistovėjusią EŽTT praktiką, valstybė turi teisę reglamentuoti individo veiksmus, keliančius pavojų kitų asmenų gyvybei ir saugumui (žr. EŽTT 1997 m. vasario 19 d. sprendimą byloje *Laskey ir kt.* prieš *Jungtinę Karalystę*, pareiškimų Nr. 21627/93, 21628/93 ir 21974/93, 43 paragrafas). Kuo rimtesnį pavojų kelia tokie veiksmai, tuo didesnę reikšmę, sveriant teisinius gėrius, įgyja visuomenės sveikata ir saugumas prieš asmens autonomiją (žr. cituotą *Pretty* bylą, 74 paragrafas). EŽTT taip pat pripažįsta, jog privalomą skiepijimą, kaip asmens fizinės neliečiamybės ribojimą, gali pateisinti tokie teisėti ir demokratinėje visuomenėje reikalingi tikslai kaip visuomenės sveikatos poreikiai ar būtinybė užkardyti užkrečiamųjų ligų plitimą, tačiau bet kokios teisės į

viena iš šių įstatymo normų nėra nustatomi pirmiau aptartų asmens teisių ribojimo pagrindai ir tvarka, t. y. įstatymu nėra įtvirtintas teisinis reguliavimas, numatantis privalomąjį vaikų skiepimą, kaip asmens teisės į fizinį kūno neliečiamumą ribojimą, kurį būtų galima realizuoti ar detalizuoti poįstatyminiu teisės aktu. Minėta, jog poįstatyminiu teisės aktu negalima pakeisti įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, *inter alia* – ir naujų asmens teisių ribojimų, o įstatymuose įtvirtinta Sveikatos apsaugos ministerijos kompetencija leisti Visuomenės sveikatos saugos reglamentus (higienos normas) ar bendro pobūdžio pareiga ikimokyklinio ugdymo mokyklose sudaryti sąlygas vaikų sveikatai išsaugoti ir stiprinti savaime galimybės nukrypti nuo šio teisės akto hierarchijos principo turinio elemento nesudaro ir priimti naujas, ribojančio pobūdžio poįstatyminio teisės aktų lygmens nuostatas, Sveikatos apsaugos ministerijos neįgalina.

44. Atsižvelgdama į tai, kad, kaip minėta, asmens teises ribojantis reguliavimas gali būti įtvirtinamas ne žemesnės galios nei įstatymas teisės akte; taip pat įvertinusi tai, jog ginčijama nuostata neturi įstatyminio pagrindo (t. y. nėra grindžiama aiškiu ir vienareikšmiu įstatyme įtvirtintu teisiniu reguliavimu), – išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, jog Higienos normos 75:2016 79 punktas ta apimtimi, kuria įtvirtinama, jog jeigu vaiko sveikatos pažymėjime nurodyta, kad vaikas nepaskiepytas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintą Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių nuo tymų, raudonukės ir poliomielioto nesant skiepų kontraindikacijų, ugdyti pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą toks vaikas nepriimamas, prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, suponuojančiam teisės aktų hierarchiją.

45. Pridurtina, jog pareiškėjai šioje norminio administracinio akto teisėtumo tyrimo byloje kėlė klausimą ne tik dėl Higienos normos 75:2016 79 punkto atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui, bet ir dėl jo atitikties konstituciniam asmenų lygiateisiškumo principui bei konkrečioms Civilinio kodekso, Žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo, Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo, Viešojo administravimo įstatymo ir Švietimo įstatymo nuostatoms. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje yra konstatavęs, jog kai yra keliamas norminio administracinio akto atitikties keliems aukštesnės galios teisės aktams (jų dalims) ar kelioms to paties teisės akto nuostatoms klausimas, norminio administracinio akto teisėtumo bylą nagrinėjantis administracinis teismas, konstatavęs norminio administracinio akto prieštaravimą vienai aukštesnės galios teisės akto nuostatai, nebepivalo tirti norminio administracinio akto teisėtumo kitų aukštesnės galios teisės aktų nuostatų atžvilgiu (žr. LVAT 2006 m. gegužės 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. I⁴⁴-02/2006, LVAT 2013 m. birželio 18 d. nutartį administracinėje byloje Nr. I²⁶¹-15/2013, LVAT 2015 m. kovo 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. I-9-662/2015). Atsižvelgiant į tai, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija šioje byloje konstatavus, kad Higienos normos 75:2016 79 punktas minėta apimtimi prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principo apimamam teisės aktų hierarchijos principui, išnyksta poreikis tirti šios nuostatos atitiktį likusiųjų, pirmiau nurodytų aukštesnės teisinės galios teisės aktų, atžvilgiu.

VIII.

46. Šioje norminio administracinio akto teisėtumo tyrimo byloje į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą buvo kreiptasi ir prašant išlikti Vaiko sveikatos pažymėjimo pildymo taisyklių 9 punkto teisėtumą.

47. Vaiko sveikatos pažymėjimo pildymo taisyklių 9 punktas įtvirtina: „Laukelyje „Diagnozė“ įrašomi kiti, gydytojo manymu, svarbūs dėl dalyvavimo ugdymo veikloje vaiko sveikatos sutrikimai (TLK-10-AM kodai), kurie nebuvo priskirti pagal formoje išvardytas organizmo sistemas ir paminėti anksčiau. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. birželio 12 d. įsakymu Nr. V-683 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. V-313 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „[staiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ pakeitimo 94 punktu, pildant ikimokyklines ir (ar)

53. Konstatavus, jog Vaiko sveikatos pažymėjimo pildymo taisyklių 9 punktą pirmiau įvardyta apimtimi prieštarauja konstitucinio teisinės valstybės principo apimamam teisės aktų hierarchijos principui, išnyksta poreikis tirti ir šios nuostatos atitiktį pareiškėjų nurodytų kitų, aukštesnės teisinės galios teisės aktų, nuostatoms.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 117 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. V-93 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. V-313 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „Ištaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ pakeitimo“ patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 75:2016 „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 79 punktą ta apimtimi, kuria šiame punkte numatyta, jog jeigu vaiko sveikatos pažymėjime nurodyta, kad vaikas nepaskiepytas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintą Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių nuo tymų, raudonukės ir poliomiellito nesant skiepų kontraindikacijų, ugdyti pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą toks vaikas nepriimamas, prieštarauja konstitucinio teisinės valstybės principo apimamam teisės aktų hierarchijos principui.

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. V-951 „Dėl Statistinės apskaitos formos Nr. 027-1/A „Vaiko sveikatos pažymėjimas“ patvirtinimo“ patvirtintų Statistinės apskaitos formos Nr. 027-1/A „Vaiko sveikatos pažymėjimas“ pildymo taisyklių 9 punktą (2015 m. lapkričio 26 d. įsakymo Nr. V-1336 redakcija) ta apimtimi, kuria šiame punkte numatyta, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. birželio 12 d. įsakymo Nr. V-683 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. V-313 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 75:2010 „Ištaiga, vykdanči ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ pakeitimo“ 94 punktu, pildant ikimokyklines ir (ar) priešmokyklines įstaigas lankančių vaikų Pažymėjimus, laukelyje „Diagnozė“ įrašoma, ar vaikas yra paskiepytas visais skiepais, kurie yra reikalingi, norint lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas (tymai, raudonukė, poliomiellitas) (pavyzdys: paskiepytas visais reikalingais skiepais, norint lankyti ikimokyklinę ugdymo įstaigą; paskiepytas tik nuo tymų ir raudonukės; nepaskiepytas nė vienu iš reikalingų skiepų, norint lankyti ikimokyklinę ugdymo įstaigą). Jei vaikas nepaskiepytas esant skiepų kontraindikacijoms, tai privaloma nurodyti (pavyzdys: nepaskiepytas nuo tymų esant kontraindikacijoms), prieštarauja konstitucinio teisinės valstybės principo apimamam teisės aktų hierarchijos principui.

Sprendimas neskundžiamas.

Sprendimas skelbiamas Teisės aktų registre.

Teisėjai

Audrius Bakaveckas

Arūnas Dirvonas

Irmantas Jarukaitis

Dainius Raižys

Veslava Ruskan